

ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ: ВИМОГИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ І ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

У статті розглянуто основні принципи поводження з відходами згідно з директивами ЄС, які регулюють діяльність суб'єктів господарювання у цій галузі та основні принципи державної політики України щодо вимог і правил екологічної безпеки при поводженні з відходами.

Україна, як сучасна правова держава, обрала для себе одним із пріоритетних напрямів розвитку спрямованість на ЄС, зокрема, шляхом гармонізації українського законодавства до європейських та міжнародних стандартів, адаптації положень нормативно-правових актів, у тому числі й щодо відходів. Тому вирішення проблеми поводження з відходами на державному рівні має здійснюватись, насамперед, шляхом упровадження ефективного законодавчого регулювання, яке повинно будуватись з урахуванням національних особливостей та позитивного досвіду закордонного законодавства. Адже світова спільнота проводить величезну роботу щодо захисту довкілля. Тільки в ЄС прийнято понад 90 директив у сфері екології, які стосуються генеральної політики ЄС щодо охорони навколишнього середовища, якості води, якості повітря, промислових ризиків і біотехнології, відходів, шумів [1].

Директиви, пов'язані з проблемами відходів, визначають вимоги до [1]:

- очищення стічних вод у міських умовах;
- захисту повітряного середовища від забруднень, що виділяють установки для спалювання сміття;
- нагляду і контролю за перевезенням небезпечних відходів;
- видалення відпрацьованого масла та інших норм для конкретних об'єктів.

У той же час створена і загальна Стратегія ЄС щодо ліквідації відходів [1].

Політика управління відходами ЄС передбачає ряд принципів, які мають загальний характер, тому їх застосування та інтерпретація залишають державам-членам та країнам-претендентам на членство в ЄС можливість поступової адаптації національних особливостей до європейського законодавства.

Зважаючи на складність та серйозність проблеми поводження з відходами, в ЄС розроблена велика база нормативних документів у цій сфері діяльності. Головним таким нормативно-правовим доку-

ментом, який визначає правові рамки та основні принципи поводження з ними, є Директива 75/442/ EWG [3]. Загалом вона налічує 16 категорій відходів, на основі яких впроваджені єдиний Європейський каталог відходів (рішення 2000/532/EWG), що періодично переглядається й оновлюється [2, 3]. У директиві [3] також визначено основні принципи управління відходами, що регулюють діяльність суб'єктів господарювання у цій сфері (рис. 1).

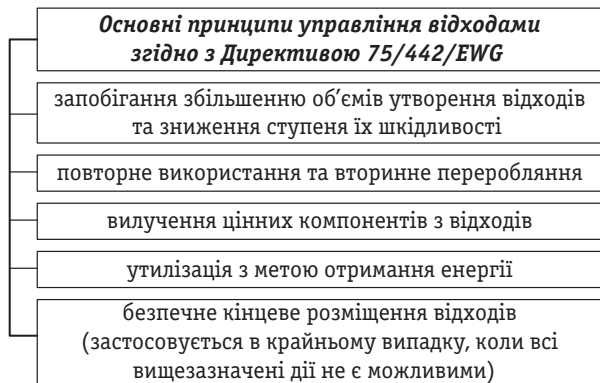

Рис. 1. Основні принципи управління відходами

Ще один визначальний принцип організації щодо поводження з відходами — «відповідальність виробника» [2]. Суб'єкти господарювання, перш за все виробники продукції, вже на стадії її проектування повинні впроваджувати заходи щодо зменшення відходів та брати активну участь у заходах з управління ними. Витрати на організацію прийому та розміщення відходів покладаються на виробників та власників відходів, які передають їх підприємствам зі збирання

і розміщення відходів, за принципом «забруднювач платить».

Згідно з Директивою 75/442/EWG [3] країни ЄС повинні створити комплексну і розвинену мережу об'єктів розміщення відходів з урахуванням передових наукових та економічних технологій. Оскільки директива не забороняє захоронення відходів, а забороняє лише недбале поводження з ними та їх несанкціоноване розміщення, то перед підприємствами постає досить складне завдання, наприклад: поділ відходів на види, їхній облік та транспортування, отримання необхідних дозволів в уповноважених органах влади тощо.

Важливими правовими актами ЄС у сфері управління відходами є директиви [4—7], присвячені переробленню відходів, їх утилізації та транспортуванню (рис. 2).

Зазначені нормативно-правові акти становлять основу системи управління відходами у країнах-членах ЄС. Вони є правовим інструментом у боротьбі зі зростаючим в європейських країнах об'ємом відходів.

В Україні ж для запобігання негативному впливу на довкілля чинне законодавство встановлює спеціальний правовий режим, який передбачає комплекс певних заходів та правил поводження з відходами на усіх стадіях — від їх утворення до знешкодження і захоронення. Цей режим регулюється законами України «Про охорону навколишнього природного середовища» [8], «Про відходи» [9], «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» [10], «Про поводження з радіоактивними відходами» [11], «Про використання ядерної енергії та

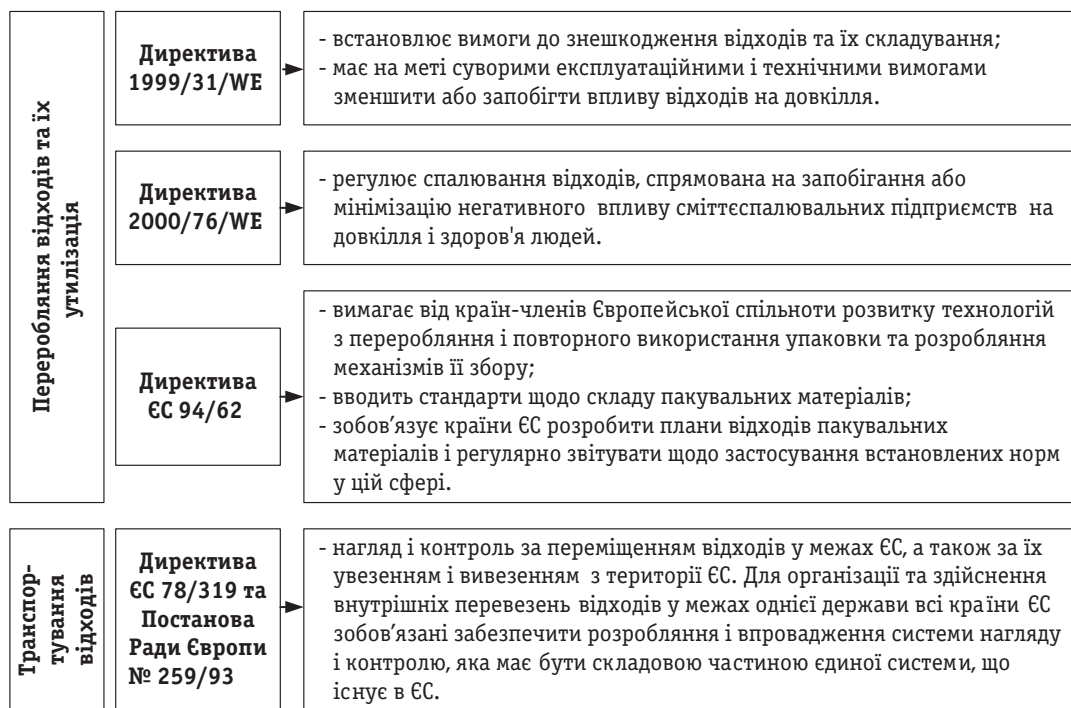

Рис. 2. Нормативні документи ЄС стосовно перероблення, утилізації та транспортування відходів

радіаційну безпеку» [12], «Про металобрухт» [13], Кодексом України про надра [14] та іншими нормативно-правовими актами. Зазначені законодавчі акти спрямовані на врегулювання відносин, пов'язаних з проблемами стосовно поводження з відходами, а також системою заходів щодо організаційно-економічного стимулювання ресурсозаощадження. Основними принципами законодавства є мінімізація утворення, максимальна утилізація, забезпечення повного збирання і своєчасного знешкодження відходів відповідно до вимог екологічної безпеки.

Важливим аспектом поводження з відходами є застосування сучасних методів їх ідентифікації, класифікації, паспортизації з метою визначення високоєфективних технологій поводження з ними відповідно до стандартів ЄС [15]. Систематизований перелік відходів та кодів, що закріплюються за ними, міститься у Державному класифікаторі відходів [16], який ведеться з метою надання різнобічної та обґрунтованої інформації.

Згідно зі ст. 44 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [8] у сфері поводження з відходами реалізується один із основоположних принципів екологічного законодавства —

«забруднювач платить». Збір за забруднення природного середовища встановлюється на основі фактичних обсягів викидів, лімітів скидів забруднювальних речовин у довкілля та розміщення відходів (рис. 3) [17].

Відповідно до Закону України «Про відходи» [9], який визначає правові, організаційні та економічні

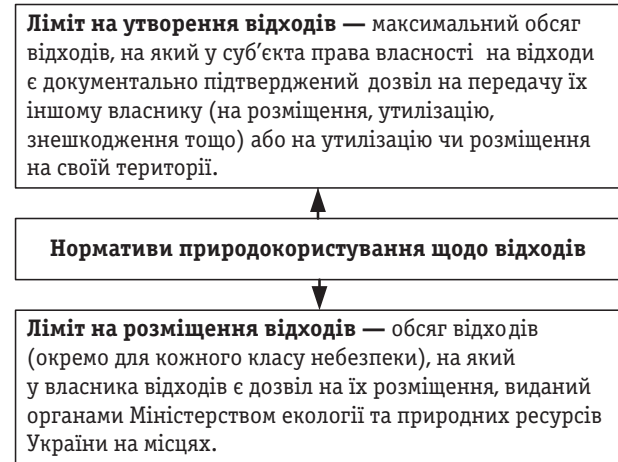

Рис. 3. Нормативи природокористування щодо відходів

Принципи державної політики у сфері поводження з відходами та напрямки їх реалізації

Принципи державної політики у сфері поводження з відходами:	Напрямки реалізації принципів державної політики:
<ul style="list-style-type: none"> ▪ пріоритетний захист довкілля та здоров'я людини від негативного впливу відходів; ▪ забезпечення ощадливого використання матеріально-сировинних та енергетичних ресурсів; ▪ науково обґрунтоване узгодження екологічних, економічних та соціальних інтересів суспільства щодо утворення та використання відходів з метою забезпечення його сталого розвитку. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ забезпечення повного збирання і своєчасного знешкодження та видалення відходів, а також дотримання правил екологічної безпеки при поводженні з ними; ▪ зведення до мінімуму утворення відходів та зменшення їх небезпечності; ▪ забезпечення комплексного використання матеріально-сировинних ресурсів; ▪ сприяння максимально можливій утилізації відходів шляхом прямого, повторного чи альтернативного використання ресурсно-цінних відходів; ▪ убезпечення видалення відходів, що не підлягають утилізації, шляхом розроблення відповідних технологій, екологічно безпечних методів та засобів поводження з відходами; ▪ організація контролю за місцями чи об'єктами розміщення відходів для запобігання шкідливому впливу їх на довкілля та здоров'я людини; ▪ здійснення комплексу науково-технічних та маркетингових досліджень для виявлення і визначення ресурсної цінності відходів з метою їх ефективного використання; ▪ сприяння створенню об'єктів поводження з відходами; ▪ забезпечення соціального захисту працівників, зайнятих у сфері поводження з відходами; ▪ обов'язковий облік відходів на основі їх класифікації та паспортизації; ▪ створення умов для реалізації роздільного збирання побутових відходів шляхом запровадження соціально-економічних механізмів, спрямованих на заохочення утворювачів цих відходів до їх роздільного збирання; ▪ сприяння залученню недержавних інвестицій та інших позабюджетних джерел фінансування у сферу поводження з відходами.

засади діяльності, пов'язаної із запобіганням або зменшенням обсягів утворення відходів, їх збиранням, перевезенням, зберіганням, обробленням, утилізацією та видаленням, знешкодженням та захороненням, запобіганням негативному впливу відходів на довкілля та здоров'я людини на території України, передбачено основні завдання з його реалізації, серед яких визначення основних принципів державної політики у сфері поводження з відходами (таблиця): правове регулювання відносин щодо діяльності у цій сфері; визначення основних умов, вимог і правил щодо екологічно безпечної діяльності, а також системи заходів, спрямованих на організаційно-економічне стимулювання ресурсозаощадження; запобігання шкідливому впливу відходів на довкілля та здоров'я людини.

ВИСНОВКИ

Україна, порівняно з іншими пострадянськими країнами, має поважний досвід повторного використання багатьох речовин і матеріалів: паперу, деревини, зношених шин, полімерів тощо. Проте для досягнення рівня європейських країн (Німеччина, Австрія тощо), у яких переробляють понад 60% використаної тари та упаковки, необхідно створити сприятливі законодавчі умови для підприємств відповідної галузі в Україні. На сьогодні найкращим шляхом є гармонізація національних стандартів з міжнародними та європейськими, що дасть змогу розширити межі діяльності та перейняти кращий досвід закордонних країн у вирішенні такого важливого питання сьогодення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крылова Г. Д. Основы стандартизации, сертификации и метрологии. — М. : Юнити-Дана, 1999. — 711 с.
2. Асоціація «Міжнародний екологічний союз». Нормативно-правова діяльність Європейського Союзу та України у сфері поводження з відходами [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ecounion.at.ua>
3. Директива ЄС 75/442/EWG від 15.07.1975 про відходи.
4. Директива ЄС 1999/31/WE від 26.04.1999 про полігони відходів.
5. Директива ЄС 2000/76/WE від 04.12.2000 про спалювання відходів.
6. Директива ЄС 94/62 від 20.12.1994 про пакування і пакувальні відходи.
7. Директива ЄС 78/319 від 20.03.1978 та постанова Ради Європи № 259/93 про нагляд і контроль за переміщенням відходів у межах Європейської спільноти, а також за їх увезенням і вивезенням з території ЄС.
8. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 № 1264-12 (редакція від 28.12.2014).
9. Закон України «Про відходи» від 05.03.1998 № 187/98-ВР (редакція станом на 14.10.2014).
10. Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24.02.1994 № 4004-XII (редакція станом на 28.12.2014).
11. Закон України «Про поводження з радіоактивними відходами» від 30.06.1995 №255/95-ВР (редакція станом на 23.12.2010).
12. Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» від 08.02.1995 № 3995-ВР (редакція станом на 17.09.2013).
13. Закон України «Про металобрухт» від 05.05.1999 № 619-XIV (редакція станом на 14.10.2014).
14. Кодекс України про надра від 27.07.1994 № 132/94-ВР (редакція станом на 28.12.2014).
15. Кобецька Н. Р. Екологічне право України : Навч. посібник. — К. : Юрінком Інтер, 2007. — 352 с.
16. Державний класифікатор відходів 005-96 чинний від 01.10.1996 зі змінами і доповненнями, внесеними Державним комітетом України по стандартизації, метрології та сертифікації від 30.03.2000 № 252, Державним комітетом України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 22.01.2008 № 18. — 281с.
17. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку розроблення, затвердження і перегляду лімітів на утворення та розміщення відходів» від 03.08.1998 № 1218. ■

Г. Д. Гуменюк, доктор сільськогосподарських наук, професор,

Г. В. Войтюк, магістр,

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

